

Halk Kütüphanesi Sorunlarına Yöneticilerin Yaklaşımı: Ankara Örneği

Managers' Approach to the Problems of Public Library: Ankara Example

Bülent Yılmaz*

Öz

Bu araştırma, başkent Ankara'da bulunan halk kütüphanelerinin yaşadıkları sorunları yöneticilerin yaklaşımları çerçevesinde incelemek amacıyla Mayıs 2000 tarihinde yapılmıştır. Ankara'daki 8 merkez ilçede bulunan 15 halk kütüphanesini kapsayan araştırma sonucunda ilgili kütüphanelerde personel, derme, bina, bütçe ve hizmetlere ilişkin "klasik" sorunların hâlâ sürdüğü anlaşılmıştır.

Ancak, günümüzde en büyük sorun, WWW sayfalarının yoğunlukla resimler, görüntüler, ses ve video klipleri ile geliştirilmekte olduğudur. Bu nedenle bu makalenin amacı, öncelikle engellilere yönelik uyarlanmış teknoloji ürünleri alanında bilgi vermek ve bu bireylere yönelik Web tasarım örnekleri sunmaktır.

Abstract

The main aim of this research is to investigate the current problems of the public libraries in Ankara, capital of Turkey, in the frame of their managers' approaches in May 2000. At the end of the research which included the fifteen public libraries in eight central districts in Ankara it has been understood that the "classical" problems concerning with personnel, collection, building, budget and services are still continuing.

* Doç.Dr. Bülent Yılmaz, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Öğretim Üyesidir; e-posta: byilmaz@hacettepe.edu.tr

Anahtar Kelimeler: *Halk Kütüphaneleri; Ankara***Keywords:** *Public Libraries; Ankara***Giriş**

Bilginin (enformasyon anlamında) giderek ekonomik bir nesne (meta) niteliği kazanması ve özellikle toplumsal gücün altyapısal ögesi olma eğilimine girmesi olgusu, bilgiyi toplumsallaştırma (topluma yayma) işlevine sahip halk kütüphaneleri için yeni bir döneme geçildiği yönündeki yaklaşımı güçlendirmektedir. Bu olası dönemin halk kütüphanelerine yüklediği yeni sorumluluk, teknolojik gelişmeler ve bunların maliyetleri nedeniyle bilgi elde etmede yaşanabilecek toplumsal düzeydeki eşitsizlik sorunlarını engellemek/çözümlenmek olarak öngörülmektedir. Özünde işlev değişikliği anlamına gelmese de, halk kütüphanelerinin bu yeni sorumluluklarını yerine getirebilmeleri, onların yapısal öğeler itibarıyla sorunsuz/en az sorunlu olma durumlarını zorunlu kılmaktadır.

2000 yılı, dünyada ve özellikle Türkiye’de hemen her alanda öncesine ilişkin tüm sorunları silen/yok eden yeni bir başlangıç (milat) gibi algılanarak değerlendirildi. Oysa, sorunların yoğun olarak yaşandığı alan ve kurumlar için süreç nitelik değiştirmedikçe başlangıç ve bitişler söz konusu olmayacaktır.

Bu araştırma, 2000 yılında Türkiye’nin başkentindeki halk kütüphanelerinin profilini, ilgili kütüphane yöneticilerinin görüşlerine dayanarak çizmek ve dolayısıyla ülkemiz açısından bu alanda bir başlangıç/bitişe ya da yaşanan sürecin sürdüğüne ilişkin sorgulamaya katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Biz, 2000 yılının Türkiye’deki halk kütüphaneleri açısından olumlu anlamda bir başlangıç olarak alınmasının gerçekçi bir tutum olmayacağı, çünkü bu kurumlara ilişkin sorunlarla yüklü sürecin sürdüğü görüşündeyiz. Zira, incelendiğinde, Koşay (1341)’ın “Başlangıç”ından, Dewey (1939)’nin Raporu’na, Kütüphaneler Komitesi Raporu (1961)’ndan, I. Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu (1993)’na kadar Türkiye’deki halk kütüphanelerinin sorunlarına ilişkin yapılan değerlendirmeler genelde sürecin nitelik değiştirmedikçe, yani aynı sorunların sürdüğünü göstermektedir. Bu yorumu destekleyecek başka bazı çalışmalar ⁽¹⁾ da bulunmaktadır.

(1) Bunun için bkz. Koşay 1960; Soysal 1998a, 1998b 1998c; Ersoy 1966; Sefercioglu 1959 ve Sağlamtunc 1980.

Araştırmayı, ilgili halk kütüphaneleri yöneticilerinin görüşlerine başvurarak gerçekleştirmek, sorunları bizzat yaşayanlardan aktarmak anlamına gelmektedir. Bu amaçla, araştırmanın verileri, Ankara merkez ilçelerde (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Sincan, Yenimahalle) bulunan toplam 20 kütüphaneden 15'inin yöneticilerine 2000 yılı Mayıs ayında uygulanan anket ile elde edilmiştir. Araştırmada belirlenen sorunlar ve sıralanan sonuçlar doğal olarak Ankara ile sınırlıdır. Ancak, bu kentin başkent (merkez) oluşunun yarattığı avantaj, bu kentte halk kütüphanelerine ilişkin olarak saptanan sorunların genelde diğer kentlerde de, belki daha fazla biçimde, varolacağı öngörüsünü temellendirebilir.

Yeni başlangıçlar için geçmişin ve varolan durumun değerlendirilmesi zorunludur. Biz bu çalışmada bu değerlendirmeyi Ankara için ve genelde yapısal unsurlar çerçevesinde yapmaktayız. Çalışma, Türkiye'ye yönelik olarak yapılacak bir araştırmanın ön-testi olarak da düşünülmektedir.

Bulgular ve Değerlendirme

Bu bölümde, Ankara'daki halk kütüphaneleri yöneticilerinin* halk kütüphanesi sorunlarına ilişkin yaklaşımları elde edilen veriler ışığında değerlendirilecektir.

Yaş

Halk kütüphanesi yöneticilerinin %73.4'ünün 36-45, %13.3'ünün 25-35 ve yine %13.3'ünün 46-60 yaşları arasında olduğu, 60 yaş üzerinde yönetici bulunmadığı anlaşılmıştır. Buna göre, kütüphane yöneticilerinin 36-45 yaş arasında yoğunlaştığı ve kütüphanelerin genç sayılabilecek bir grup tarafından yönetildikleri söylenebilir. Bu durumda yöneticilerin daha iyi koşullarda iş bulduklarında kütüphaneden ayrılma eğilimlerinin önemli payının olduğu öne sürülebilir.

Eğitim Düzeyi

Halk kütüphanesi yöneticilerinin eğitim düzeylerine ilişkin veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

* Bundan sonra "halk kütüphanesi yöneticileri" denilecektir.

Eğitim düzeyi	%
İlk-ortaokul mezunu	6.7
Lise mezunu	33.3
Üniversite/yüksekokul mezunu	60

Tablo 1: Halk kütüphanesi yöneticilerinin eğitim düzeyleri

Verilere göre, halk kütüphanesi yöneticilerinin en büyük bölümünün yüksekokul mezunu oldukları görülmektedir. Bu, elbette olumlu bir görünümdür. Bir başka olumlu durum da ilkokul-ortaokul mezunu yöneticilerin en küçük dilimi oluşturmalarıdır. Ancak, yüksekokul mezunu yöneticilerin %33'ünün Açıköğretim Fakültesi'nin iki yıllık bölümlerinden mezun olmuş olmaları ve hâlâ ilkokul mezunu yönetici bulunması, sözü edilen olumlu görüntüyü bulanıklaştırmaktadır.

Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nden elde ettiğimiz verilere göre de, merkez ilçelerde çalışan toplam personelin %20.8'i kütüphanecidir.⁽²⁾

Yüksekokul mezunu halk kütüphanesi yöneticilerinin mezun oldukları bölümlere göre dağılımına bakıldığında, bunların %44.4'ünün Kütüphanecilik Bölümü, %44.4'ünün Açıköğretim Fakültesi ve %11.2'sinin de diğer bölüm mezunu oldukları görülmektedir. Kütüphaneci yönetici oranının Türkiye ortalamasının (% 20'ler) üzerinde olduğu anlaşılmaktadır.

Yöneticilerin Halen Çalıştıkları Halk Kütüphanelerindeki Yöneticilik Görev Süreleri

Halk kütüphanesi yöneticilerinin halen çalıştıkları kütüphanelerde yönetici olarak görev yapma süreleri kurumsallaşma açısından önem taşımaktadır. Sık sık yönetici değiştiren, dolayısıyla kısa süredir aynı yöneticinin görev yapıyor olduğu kütüphanelerde kurumsallaşma açısından olumsuz bir durumun söz konusu olduğu söylenebilir.

Çalışmakta oldukları kurumdaki yöneticilik görev süreleri	%
1-5 yıl	53.3
6-10 yıl	20
11 yıl ve daha fazla	26.7

Tablo 2: Halk kütüphanesi yöneticilerinin halen çalıştıkları kütüphanelerdeki yöneticilik görev süreleri

⁽²⁾ 31 Mayıs 2000 tarihinde Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nden alınan bilgi.

Tablo 2 verilerine göre, halen çalıştıkları halk kütüphanesinde “kısa süredir” yöneticilik yapan yöneticilerin çoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır. Yöneticilerin dörtte birinin uzun süredir halen çalıştıkları kütüphanelerde görev yapıyor oldukları görülmektedir. Türkiye’de Kültür Bakanlığı’na da doğal olarak yansıyan günlük politik yaklaşımlar sözü edilen durumun en önemli nedeni olarak düşünülebilir.

Bina

Araştırma kapsamına giren 15 kütüphaneye yönelik olarak elde edilen verilere göre, kütüphane binalarının %66.6’sında 1-10 yıl, %26.7’sinde 11-20 yıl ve %6.7’sinde 21 yıl ve daha fazla süredir hizmet verilmektedir. Buna göre, binaların yeni olarak ve dolayısıyla hizmete uygun olmaları beklenir. Ancak, binalarda kısa bir süreden beri hizmet veriliyor olması, eğer yeni açılmadıysalar, yer değiştirdikleri olasılığını güçlendirmektedir. Sık sık yer değiştirme ise, daha önce de söz edilen kurumsallaşma açısından tercih edilir bir durum değildir. Nitekim, genelde kısa süreden beri hizmet veriliyor olması binaların hizmete uygunluğu açısından olumlu beklenti yaratmasına karşın, yöneticilerin yalnızca üçte biri (33.3) bu uygunluğu dile getirmektedir. Yöneticilerin %66.7’si binaların hizmete uygun olmadığını ya da kısmen uygun olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla, binalarda kısa bir süreden beri hizmet veriliyor olması onların yeni açıldığını değil bu binalara yeni taşındığını göstermektedir. Ancak, taşınılan binaların da kütüphane binaları olarak inşa edilmediği anlaşılmaktadır.

Binaların yetersizlikleri genelde şu noktalarda yoğunlaşmaktadır:

“Küçük; eski; soğuk; başka bir kurumun içinde yer alıyor; güneş almıyor; yerleşim yerinin merkezinde değil; salon yok; depolar yetersiz; tek oda-salondan oluşuyor.”

Personel

Halk kütüphanesi yöneticilerinin personel konusunda yaşadıkları sorunlar genelde dört başlıkta toplanabilir.

Ağırlıklarına göre bu dört başlık şöyledir:

1. Genelde personel sayısı yetersiz (%35.7)
2. Kütüphaneci personel az/yok (%35.7)
3. Personel isteksiz çalışıyor ve fırsat bulduğunda başka bir işe geçiyor (%21.4)
4. Kütüphaneci dışında personel az (%7.2)

Görüldüğü gibi, personel konusunda sorun her boyutuyla yaşanmaktadır. Nitekim, yöneticiler içinde personel sorunu yaşamadığını belirten olmamıştır.

Kullanıcı ve Kullanım

Halk kütüphanelerinin öğrenciler ve üniversiteye hazırlanan aday öğrenciler dışındaki kullanım düzeyine yönelik veriler aşağıdadır:

Öğrenciler dışında kullanım düzeyi	%
Yüksek	-
Orta	20
Düşük	80

Tablo 3: Yöneticilere göre halk kütüphanelerinin öğrenciler dışında kullanım düzeyleri

Tablo 3 verilerine göre, görev yaptıkları halk kütüphanelerinde öğrenciler dışındaki toplum kesimleri tarafından kullanımın yüksek olduğunu belirten yönetici bulunmamakta, çok büyük çoğunluğu (%80) bu oranın yok denemek kadar düşük olduğunu dile getirmektedir.

Buna bağlı olarak yöneticiler, sınırlı ölçüde verilen ödünç verme hizmeti (ki bu hizmetten yararlananların büyük bölümü de öğrencidir) dışında, kütüphanelerin ağırlıklı öğrenciler tarafından ders çalışma-ödev yapma amacıyla kullanıldığı yönündeki “klasik” Türkiye gerçeğini yinelemektedirler. Nitekim, yöneticilerin yalnızca %13.3’ü kütüphanesinin o yöredeki her kesim tarafından kullanıldığını söylemektedir.

Halk kütüphanelerinin toplumun tüm kesimleri tarafından ve yeterince kullanılmayışlarının nedenleri konusunda yöneticiler özellikle “dermenin yetersiz oluşu ve güncel olmayışı” ile “halkın ilgisizliği”ni öne çıkarırken, diğer nedenler arasında şunlar yer almaktadır:

- Binanın uygun olmaması, kütüphanenin yerinin merkezi olmaması ve nerede olduğunun bilinmemesi
- Öğrencilerin gittiği yer olarak bilinmesi
- Kültürel etkinliklerin azlığı/yokluğu
- Zaman zaman kapanmaları
- Toplumdaki okuma alışkanlığının yetersizliği
- Halkın gelir düzeyinin düşüklüğü
- Türkiye’nin olumsuz sosyo-ekonomik koşulları

Derme

Derme ile ilgili dile getirilen sorunlara yönelik veriler aşağıdadır:

Derme yeterli mi?	%
Evet	20
Hayır	26.7
Kısmen	53.3

Tablo 4: Yöneticilere göre dermenin yeterliliği

Tablo 4'e göre, kütüphanesindeki dermeyi nicelik ve nitelik açısından "yeterli" bulan yöneticilerin oranı %20'dir. Dermenin "kısmen yeterli" olduğunu belirten yöneticilerin oranının %53.3 olması hem olumlu hem de olumsuz olarak değerlendirilebilir. Standartlar temel alındığında dermenin kısmen yeterliliği/yetersizliği diye bir seçeneğin anlamı yoktur ve kısmen yeterlilik "yetersizlik" durumunu yansıtır. Ancak, Türkiye gerçekliğinde tamamen yetersizliğe göre dermenin kısmen yetersiz oluşu bir olumluluk olarak da görülebilir.

Dermeye ilişkin temel sorunların etkinlik oranları Tablo 5'dedir:

Dermeye ilişkin sorunlar	%
Kendimiz seçemiyoruz	28.9
Kaynaklar kullanıcıya uygun değil	20
Güncel yayın az	28.9
Kitap dışı materyal yetersiz	22.2
Diğer	-

Tablo 5: Yöneticilere göre dermeye ilişkin sorunlar

Yöneticilere göre derme ile ilgili olarak ön plana çıkan sorunlar yayınları kendilerinin seçememesi ve güncel yayın yetersizliği olmaktadır. Ayrıca, kitap dışı materyalin azlığı da önemli bir sorun olarak dile getirilmektedir.

Bütçe

Yöneticilerin %80'i kütüphanelerine ayrılan yıllık ödeneklerin yetersiz olduğunu belirtirken, yeterli olduğunu söyleyen yöneticilerin oranı yalnızca %6.7'dir. Kısmen yeterli bulanların oranı %13.3'tür. Yöneticilerin büyük bölümü (%66.7) gereksinim duydukları ödenekler konusunda kendilerinden teklif alınmadığını dile getirirken ödenekler konusunda yaşanan sorunlara ilişkin veriler Tablo 6'da yer almaktadır.

Ödenekler konusundaki sorunlar	%
Her kalemdeki ödenek yetersiz	40.8
Kalemler arasında dengesizlikler var	18.5
..... kaleminde yetersizlik var	7.4
Ödeneklerin kullanımında bürokrasi çok	33.3
Diğer	-

Tablo 6: Yöneticilere göre halk kütüphanelerinde ödenek sorunları

Tablo 6 verilerine göre, yöneticiler temel sorun olarak ödeneklerdeki genel yetersizliği görmekte, ancak ödenek kullanımındaki bürokrasiyi de önemli sorun olarak dile getirmektedirler. Ödenek kalemleri arasındaki dengesizlikler ile belli kalemlerdeki yetersizlikler belirtilen diğer sorunlar arasında yer almaktadır.

Hizmetler

Yöneticilerin kütüphanelerinde verilen hizmetlerin yeterliliği-yetersizliği ve bunun nedenlerine ilişkin düşünceleri önemli veriler sunmaktadır:

Kütüphane, vermesi gereken hizmetin ne kadarını verebiliyor?	%
Tamamını	6.7
Bir bölümünü	73.3
Çok azını	20
Hiç veremiyor	-

Tablo 7: Yöneticilere göre kütüphanenin hizmet verme düzeyi

Yöneticilerin yalnızca %6.7'si (1 kütüphane) tam bir halk kütüphanesi hizmeti verebildiğini söylemiştir. Buna karşın, bizce olumsuz yanı ağır basan ve hizmetlerin "bir bölümünü" gerçekleştirebildiklerini söyleyen yöneticilerin oranı %73.3'tür. Olumsuz yanı ağır basmaktadır; çünkü bir bölüm hizmet vermek, aynı zamanda bir bölüm hizmeti de verememek anlamına gelir. Bizim, burada dikkate almamız gereken tam bir halk kütüphane hizmetini on beş kütüphaneden yalnızca birinin verebildiğini söylemesidir. Bu bir başkent için son derece olumsuz bir durum olarak görünmektedir.

Yöneticiler, vermek isteyip de veremedikleri hizmet türlerini ağırlıklarına göre şöyle sıralamışlardır:

- Sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikler
- Güncel yayınlar ve dergiler sağlamak
- Çocuk bölümünü geliştirmek
- Hizmetleri bilgisayara dayalı olarak yürütmek.

Aynı yöneticiler yeterli hizmet veremeyişlerinin nedenleri olarak da:

- Dermenin niceliği ve niteliği
- Bütçenin yetersizliği
- Binanın yer, donanım ve mimari açıdan yetersizliği
- Personel yetersizliği
- Kültürel etkinlikler için olanakların sınırlılığını göstermişlerdir.

Buradaki sıralamada dikkati çeken nokta, Türkiye'deki halk kütüphanelerinde genelde birinci sırada yer aldığı düşünülen "Personel" sorununun dördüncü sırada oluşudur. Bunun, Ankara'nın merkez olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Ancak, önemli bir diğer nokta, genelde dile getirildiği üzere, personel sorununu çözmek kütüphane sorununu çözmemekte, onun yerine başka sorunlar geçebilmektedir. Dolayısıyla, soruna bütüncül bir yaklaşım ile bakmak gerekmektedir.

Hizmet (Meslek) İçi Eğitim

Hizmet içi eğitim halk kütüphanecilerinin hem mesleki bilgilerini yenileme/geliştirme hem de onları motive etme açısından son derece önemli bir konudur. Özellikle, ekonomik (maddi) doyumun oldukça sınırlı olduğu Türkiye koşullarında hizmet-içi eğitim manevi doyumun önemli bir parçasıdır.

Araştırma sonuçlarına göre, yöneticilerin yalnızca 3'ü (%20) son beş yılda hizmet-içi bir eğitime katılabilmıştır. 5 yönetici böyle bir eğitimden hiç geçmediğini belirtirken, iki yönetici hizmet-içi bir eğitime en son ne zaman katıldığını hatırlamamaktadır.

Yöneticilerin %66.6 (10)'sı son beş yılda personelinden hizmet-içi eğitime katılan olmadığını belirtmiştir. Aynı yöneticilerin %86.7'si hizmet-içi eğitimin gereğine inanmakta; %33.3'ü hizmet-içi eğitimin 2-3 yılda bir, %26.7'si de yılda bir yapılmasını istemektedir.

Hizmet-içi eğitimin hangi konularda yapılması gerektiğine yönelik soruya verilen yanıtlara göre ortaya şöyle bir sıralama çıkmıştır:

- Kataloglama-sınıflama
- Bilgisayar/otomasyon bilgileri
- Halkla ilişkiler
- Kullanıcı eğitimi
- Yazışmalar-mali işler

Kataloglama-sınıflamanın ilk sırada olmasının en önemli nedeni, kütüphanelerin büyük bölümünde kütüphaneci olmaması ve dolayısıyla meslekten olmayan elemanların bu işte zorlanmaları/yapamamalarıdır.

İş Doymu

Araştırma kapsamındaki yöneticilerin hem kendi hem de personelinin iş doyumuna yönelik düşüncelerinin sayısal dökümü Tablo 8'dedir:

İşinden memnuniyet derecesi	Yöneticiler %	Yöneticilere göre kütüphaneciler %
Çok memnun	46.7	8.3
Orta derecede memnun	53.3	25
Az memnun	-	50
Hiç memnun değil	-	16.7

Tablo 8: Yöneticilerin ve yöneticilere göre kütüphanecilerin iş doymu

Tablo 8'deki verilere göre, işinden memnun olmayan ya da az memnun olan yönetici bulunmazken, işinden "çok" memnun olanların oranı %46.7'ye ulaşmaktadır. Yöneticilerdeki bu memnuniyet düzeyinin kütüphanecilerde çok önemli oranda düştüğü görülmektedir. İşinden "çok" memnun olan kütüphanecilerin oranı %8.3 iken, "az" memnun olanların oranı %50 ve "hiç memnun olmayanlar"ın oranı da %16.7'dir. Yöneticiliğin gerek sağladığı toplumsal statü gerekse görece yüksek gelir, bu farkın nedeni olarak düşünülebilir.

Memnuniyet azlığının/yokluğunun hem yöneticiler hem de kütüphaneciler için en önemli nedeni "maaş yetersizliği" olarak belirtilirken, diğer nedenler arasında;

- Halkın kütüphanelere ve kütüphaneciliğe olan ilgisizliği
- Kütüphanenin işlevsizliği
- Teknolojik yetersizlikler dile getirilmektedir.

Kültürel Etkinlikler, Halkla İlişkiler ve İşbirliği

Yöneticiler kütüphanelerinde kültürel etkinliklere yönelik olarak yaşadıkları güçlük ve sorunları şöyle sıralamaktadırlar:

1. Mekan yetersizliği
2. Katılım yetersizliği
3. Parasal yetersizlik
4. Personel yetersizliği

Yöneticilerin %25'i bu tür etkinlikler düzenlemediklerini belirtmiştir.

Kütüphanesinin halkla ilişkilerinin “güçlü” olduğunu söyleyen yönetici oranı yalnızca %6.7 iken, “zayıf” olduğunu belirten yöneticilerin oranı %60’a ulaşmaktadır. %33.3 oranındaki yönetici de “orta” düzeyde halkla ilişkilere sahip olduklarını söylemiştir.

Yöneticilerin büyük bir bölümü (%32) çevresindeki kurumlarla herhangi bir işbirliğinin olmadığını belirtirken, işbirliğine gidilen kurumlar olarak şunlar gösterilmektedir:

1. Okullar
2. Sağlık ocakları
3. Halk Eğitim Merkezleri
4. Muhtarlık, belediye, kaymakamlıklar

İşbirliği yapılan kurumların tümünün resmi kurumlar oluşu dikkat çekmektedir.

Halk Kütüphanesinin Önemi ve Kütüphanecisinin Statüsü

Yöneticilerin, halk kütüphanelerinin Türk toplumu için önemi konusundaki görüşleri Tablo 9’da verilmiştir:

Halk kütüphanesi ne kadar önemli ?	%
Az	6.7
Orta derecede	6.7
Çok	86.6
Hiç önemli değil	-

Tablo 9: Yöneticilere göre halk kütüphanelerinin Türk toplumu için önemi

Buna göre, yöneticilerin çok büyük bölümü halk kütüphanesini toplumumuz için önemli görmektedir. Hem bu oranın yüksekliği hem de “önemli değildir” diyen yönetici olmaması olumlu bir durumdur.

Buna karşın, aynı yöneticilerin yalnızca %6.7’si halk kütüphanecisinin toplumsal statüsünün yüksek olduğunu düşünmekte, %60’ı bu statünün “düşük” %33.3’ünde “orta” olduğuna inanmaktadır. Çelişki gibi görünen bu durum, yöneticilerin kendileri halk kütüphanesinin önemine inanırken, toplumun kütüphaneciye gereken önemi vermediğini düşündükleri biçiminde yorumlanabilir.

Yöneticilerin Kitap Okuma Alışkanlıkları

Anket uygulanan yöneticilerin %66.7'si şu an bir kitap okuduklarını belirtirken, yalnızca %33.3'ü okudukları kitabın adını verebilmişlerdir. Kitap adı verebilenler temel alındığında, kitap okuma alışkanlığına sahip yöneticilerin azınlıkta olduğu söylenebilir.

Yöneticilere Göre Halk Kütüphanelerinin Sorunları ve Olası Çözüm Yolları

Yöneticilerin Türkiye'deki halk kütüphanelerinin en önemli üç sorununun ne olduğu sorusuna verdikleri yanıtlara göre sıralama şöyledir:

1. Personel sorunu
2. Maddi-manevi doyumsuzluk (Maaş-bütçe yetersizliği)
3. Bina-derme sorunu

Bu sorunların dışında dile getirilenler arasında;

- Kaderine terkedilmişlik/Genel Müdürlüğün yeterince sahip çıkamayışı
- Isınma
- Toplumun yetersizliği
- Hizmetlerde standart olmayışı
- Mezun kütüphanecilerin halk kütüphanelerini tercih etmemeleri bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi, 2000 yılında yöneticiler, Türkiye'deki halk kütüphanelerinin hâlâ "klasik" olarak nitelendirilebilecek sorunlarla boğuştuğunu düşünmektedirler.

Aynı yöneticilerin, dile getirdikleri sorunlara yönelik çözüm önerileri de "klasik" niteliktedir:

1. Halk kütüphanelerine ayrılan kaynaklar artırılmalı ve kütüphanecilerin maaşları doyurucu hale getirilmelidir;
2. Kütüphaneler Genel Müdürlüğü daha duyarlı davranmalıdır;
3. Personel artırılmalı, dermeler geliştirilmeli ve binalar kütüphane binası olarak yapılmalıdır.

Bunların dışında şu öneriler de dikkat çekicidir:

- Hizmet-içi eğitim artırılmalıdır
- Kitap seçimi kütüphanelere bırakılmalıdır
- Ödeneklerin kullanımı kolaylaştırılmalıdır

- Halk kütüphaneleri Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmalıdır
- Bir kütüphane yasası olmalıdır
- Topluma okuma alışkanlığı kazandırılmalıdır
- Bölümlerdeki kütüphanecilik eğitimi geliştirilmelidir

Görüldüğü gibi, Ankara'daki halk kütüphanesi yöneticileri belli oranda Türkiye'de halk kütüphanelerinin süregiden sorunlarını dile getirmekte ve bir türlü "eskimeyen" çözüm önerileri sunmaktadırlar.

Sonuç ve Öneriler

Ankara merkez ilçelerindeki halk kütüphanelerine yönelik olarak gerçekleştirilen araştırmada elde edilen veriler ve yapılan değerlendirmeler ışığında şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

1. Halk kütüphaneleri genelde genç sayılabilecek yöneticiler tarafından yönetilmektedir.
2. Halk kütüphanelerindeki kütüphaneci yönetici oranı Türkiye koşullarına göre yüksek sayılabilir.
3. Halk kütüphanesi yöneticilerinin önemli bölümü halen çalıştıkları kütüphanede kısa süredir görev yapmaktadırlar. Bu durum, halk kütüphaneleri hizmetlerinin kurumsallaşmaları açısından olumsuz olarak değerlendirilebilir.
4. Halen hizmet verilmekte olan binalar kısa bir süreden beri bu amaçla kullanılmakta olup, genelde hizmete uygun özelliklere sahip değildir.
5. Her nitelikteki personelin azlığı ile kütüphaneci personelin azlığı/yokluğu personel sorunu konusunda öne çıkmaktadır.
6. Yöneticiler, halk kütüphanelerinin genelde öğrenciler tarafından ders çalışma-ödev yapma amacıyla kullanıldığını, diğer toplum kesimleri tarafından yeterince kullanılmamalarında özellikle "dermenin yetersizliği" ve "halkın genel ilgisizliği" nedenlerinin rol oynadığını düşünmektedirler.
7. Derme konusunda yaşanan sorunların başında "yayınları kendilerinin seçememeleri" ve "güncel yayınların yetersizliği" gelmektedir. Ayrıca, kitap dışı materyal konusunda da sıkıntı yaşanmaktadır.
8. Kütüphanelere ayrılan ödenekler yöneticiler tarafından yetersiz görülmektedir. Ödeneklerdeki genel yetersizliğin yanı sıra ödenek kullanımındaki bürokrasi de önemli bir sorundur.
9. Kütüphanelerde tam bir halk kütüphanesi hizmeti verilememektedir. Verilemeyen hizmetlerin başında, sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikler

- gelmektedir. Yöneticiler, bu hizmetlerin verilemeyişi derme, bütçe, bina ve personeldeki yetersizliklere bağlamaktadır. Ancak, bu konuda ön plana çıkan neden genelde mekânsal yetersizliktir.
10. Gerek yöneticiler gerekse kütüphaneciler yeterli bir hizmet-içi eğitimden geçmemektedir. Gereğine güçlü bir biçimde inanılan hizmet-içi eğitimin kataloglama-sınıflama, bilgisayar, halkla ilişkiler, kullanıcı eğitimi ve yazışmalar-mali işlemler konularında verilmesi istenmektedir
 11. Yöneticiler genelde işlerinden memnundurlar. Ancak kütüphaneci personelin işlerinden yeterince memnun olmadıklarını düşünmektedirler. Yönetici olmak iş memnuniyetini olumlu biçimde etkilemektedir. İş memnuniyetsizliğinin temel nedeni “maaşların yetersiz” oluşudur. Bunun yanı sıra, toplumun ilgisizliği, kütüphanelerin işlevsizliği ve teknolojik yetersizlikler iş doyumunu olumsuz yönde etkileyen diğer etmenlerdir.
 12. Halk kütüphanelerinin güçlü halkla ilişkileri ve kurumlararası işbirliği bulunmamaktadır. Sınırlı düzeyde işbirliği yapılan kurumlar da resmi nitelikteki kurumlardır.
 13. Halk kütüphanelerinin Türk toplumu için önemine inanılmasına karşın, toplumun kütüphaneciye yeterli değeri vermediği düşünülmektedir.
 14. Yöneticiler genelde okuma alışkanlığına sahip değildirlir.
 15. Yöneticiler, halk kütüphanelerinin karşı karşıya oldukları en önemli sorunların personel yetersizliği, maaş-bütçe yetersizliği ve bina-dermedeki niceliksel ve niteliksel yetersizlikler olduğunu öne sürmektedirler. Kütüphaneleri de içine alan toplumsal sorunları çok fazla dikkate almayan yöneticilere göre sorun hâlâ beş unsura dayalıdır. Buna bağlı olarak, yöneticilerin çözüm önerileri de beş unsurdaki yetersizliklerin giderilmesi çerçevesindedir. Bunun dışında, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nün daha çok çaba harcaması ve sorunlara duyarlı davranması istenmektedir.

Yeni bir yüzyıla/binyıla girmenin hak edilmeyen duygusallığını yaşadığımız Türkiye'nin başkentinde, sözü edilen yeni dönemde yaşamsal işlevler yüklenecekleri öngörülen halk kütüphanelerinin durumu hiç de iç açıcı görünmemektedir. Görüntünün yüksek olumsuzluk derecesi dahi, ne yazık ki, içinde bulunulan sürecin ciddiliğini ilgililere kavratmaya yetmemektedir. Köklü ve kapsamlı bir hareketlenme bir an önce başlatılmadığı takdirde, bir sonraki yüzyılın başında sorunlarını inceleyebileceğimiz halk kütüphanesini bulamama tehlikesini yaşamak kaçınılmaz olacaktır. Sorun, bir varolma/yok olma noktasına doğru hızla gitmektedir. Halk kütüphanesi uygulamacıları ve bu konunun uzmanları ile birlikte oluşturulacak bir programın altyapısal koşulları sağlanarak gerçekleştirilmesi varolabilmenin görünen biricik koşuludur.

KAYNAKÇA

- I. Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu, 29 Kasım-1 Aralık 1993. (1993). *Bildiriler*. Ankara: Kütüphaneler Genel Müdürlüğü.
- Dewey, John. (1939). *Türkiye Maarifi hakkında rapor*. Ankara: Maarif Vekilliği.
- Ersoy, Osman. (1966). *Halk kütüphanelerimiz üzerine bir araştırma*. Ankara: Güven Matbaası.
- Koşay, Hamit Zübeyr. (1341). "Başlangıç" *Halk kütüphanelerinin suret-i teşisi ve usul-i idaresi...* Pol Gulyaş, Çev. Ahmed Safvet. Ankara: Maarif Vekaleti.
- . (1960). "Kütüphanelere dair-I," *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 9 (1-2):36-40.
- Kütüphaneler Komitesi Raporu*. (1961). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Sağlamtunç, Tülin. (1980). *Ankara'da halk kütüphanesi hizmeti* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara, Hacettepe Üniversitesi.
- Sefercioğlu, Necmeddin. (1959). "Halk kütüphanelerimizin dertleri," *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 8 (1): 27-31.
- Soysal, Özer. (1998a). "Kütüphaneciliğimizde plan kavramı," *Türk kütüphaneciliği: Bilginin yazgısı* içinde (195-197). Ankara: TKD.
- . (1998b). "XV. Kütüphane Haftası," *Türk kütüphaneciliği: Bilginin yazgısı* içinde (203-206). Ankara: TKD.
- . (1998c). "Halk kütüphanesi hizmeti nasıl örgütlenmeli?" *Türk kütüphaneciliği: Bilginin yazgısı* içinde (217-220). Ankara: TKD.